

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯDOI: [https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2\(29\)-511-530](https://doi.org/10.25140/2410-9576-2024-2(29)-511-530)

УДК 336.774

JEL Classification: G21; F21

Лідія Юріївна Тараненко

аспірантка кафедри банківської справи та страхування
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
(Київ, Україна)

E-mail: taranenko2304@gmail.com. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4254-2700>

**СИСТЕМА ГАРАНТУВАННЯ ВКЛАДІВ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ
ВИКЛИКИ, СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ**

Анотація. У статті розглянуто сучасні виклики для системи гарантування вкладів в Україні, що виникають на тлі змін у глобальному фінансовому середовищі. Особливу увагу приділено аналізу стратегічних пріоритетів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у контексті адаптації до європейських стандартів. Висвітлено ключові аспекти функціонування системи страхування депозитів, включаючи оптимізацію її дизайну, вдосконалення механізмів врегулювання неплатоспроможності банків та забезпечення тісної координації між елементами фінансової безпеки. Проаналізовано актуальні проблеми діяльності ФГВФО, зокрема обмеженість фінансових ресурсів, відсутність достатньої взаємодії з іншими регуляторами та необхідність розширення страхового покриття до рівня, відповідного європейським стандартам. Надано рекомендації щодо підвищення ефективності системи гарантування вкладів, спрямовані на зміцнення довіри до банківської системи, вдосконалення механізмів страхування депозитів та забезпечення фінансової стабільності.

Ключові слова: вклади; система страхування; глобальні виклики; диджиталізація; фінансова безпека; врегулювання; виведення банків з ринку; механізми страхування.

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 15.

Постановка проблеми. Як і в багатьох інших країнах, в Україні велика увага приділяється захисту вкладів фізичних осіб. З цією метою у 2012 році було створено Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО, Фонд). Він відіграє важливу роль у регулюванні банків, забезпечуючи захист прав вкладників та зміцнюючи довіру до банківської системи.

Динамічні зміни в економічному середовищі, а також системні виклики банківського сектору зумовлюють необхідність постійного перегляду стратегічних пріоритетів, завдань та інструментів діяльності ФГВФО. Аналіз ефективності його функціонування дозволяє оцінити дієвість механізмів захисту вкладників, виявити проблемні аспекти та визначити напрями подальшого розвитку.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

ФГВФО відіграє важливу роль у стабілізації банківського сектору, зокрема через:

- посилення нормативно-правової бази та механізмів нагляду, що стимулює банки до ефективного управління ризиками;
- мінімізацію втрат банківської системи завдяки впровадженню найбільш економічно доцільних методів управління неплатоспроможними банками;
- оптимізацію процесу виведення неплатоспроможних банків з ринку, що дозволяє зменшити негативний вплив на вкладників та забезпечити своєчасні виплати компенсацій.

Дослідження проблем і перспектив, що впливають на діяльність Фонду, а також аналіз застосовуваних ним стратегій дозволяють висвітлити ключові аспекти його роботи. Це є важливим для підвищення ефективності функціонування ФГВФО, зміцнення фінансової стабільності, удосконалення механізмів гарантування вкладів і забезпечення належного захисту вкладників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем функціонування системи гарантування депозитів є важливим напрямом економічної науки. Серед іноземних авторів, які вивчали ці питання, можна виділити Asli Demirgüç-Kunt, співробітницю Світового банку, яка ретельно вивчала ефективність систем гарантування депозитів у різних країнах та їх зв'язок із фінансовими кризами [1-2]. Edward J. Kane розглянув моральні ризики (moral hazard), які виникають у системах гарантування депозитів та вивчав вплив страхування депозитів на фінансову стабільність, акцентуючи увагу на необхідності регуляторного нагляду [3]. Дослідження Joachim Eule та інші демонструє важливість інтегрованого підходу до систем гарантування вкладів і акцентує увагу на ролі таких систем у захисті інтересів вкладників та забезпеченні стійкості банківської системи [4]. Luc Laeven досліджував системи гарантування депозитів як інструмент фінансової стабільності та їхню роль у запобіганні паніці на фінансових ринках [5].

Проблема функціонування та розвитку вітчизняної системи страхування депозитів привертала увагу вітчизняних науковців. Зокрема, різні аспекти особливостей та викликів цього механізму досліджували А. Даниленко [6], А. Кравчук, М. Дубина, О. Вільховик [7], В. Степанець [8-10],

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

І. Краснова [11], Н. Юрків [12]. Наукові дослідження авторів зосереджуються на питаннях ефективності систем гарантування вкладів, механізмах їх функціонування, міжнародному досвіді та адаптації до економічних реалій України. Однак, попри певний інтерес до цієї теми, у науковій літературі майже відсутні дослідження, присвячені розгляду сучасних викликів, з якими стикається Фонд гарантування вкладів фізичних осіб.

Зважаючи на зростання фінансових ризиків, макроекономічну нестабільність та зміну регуляторного середовища, питання удосконалення механізмів гарантування вкладів набуває особливої актуальності. Вчасне реагування на зовнішні виклики та адаптація до змін у макросередовищі потребують глибокого аналізу перспектив подальшого розвитку систем страхування депозитів (ССД) та розробки стратегічних підходів до їхньої модернізації.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість наукових робіт, виклики та проблеми розвитку української системи гарантування вкладів в умовах невизначеності та в умовах євроінтеграції залишаються актуальними й потребують подальшого дослідження.

Мета статті. Стаття присвячена дослідженню сучасних глобальних та стратегічних викликів і пріоритетів, з якими стикається Фонд гарантування вкладів в Україні, а також визначення пріоритетів його розвитку та забезпечення фінансової стабільності країни.

Виклад основного матеріалу. Системи гарантування вкладів фізичних осіб відіграють ключову роль у забезпеченні стабільності банківського сектору, оскільки сприяють запобіганню паніці вкладників та мінімізації наслідків фінансових криз. Їхня ефективність безпосередньо впливає на довіру до банківської системи, що є критично важливим для її сталого функціонування. Погоджуємося з думкою авторів, що систему страхування вкладів слід розглядати як сукупність відносин між фінансовими посередниками, державними органами, власниками тимчасово переданих коштів банківським і парабанківським установам, а також іншими суб'єктами, які забезпечують гарантії повернення таких коштів економічним суб'єктам [7, с. 219].

Оскільки фінансовий ринок постійно трансформується під впливом глобальних змін, системи страхування депозитів також зазнають еволюційних змін. В умовах формування інтегрованого фінансового простору

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

перед ними постають нові виклики, які визначають вектор їхнього розвитку. Останнім часом у міжнародному середовищі активно обговорюються глобальні загрози для страховиків депозитів, що вимагає адаптації регуляторних підходів та механізмів гарантування вкладів (рис. 1).

зміна клімату	наслідки Covid-19	роль страховиків депозитів у врегулюванні кризи
<ul style="list-style-type: none"> Ризик для фінансової стабільності в цілому. Ризики можуть матеріалізуватися як фізичні та/або перехідні ризики і впливати на вартість активів або на фінансову стабільність. Можуть впливати на страховиків депозитів прямо (наприклад, на операції та безперервність бізнесу) та/або опосередковано (наприклад, на ризики банків-членів). 	<ul style="list-style-type: none"> Цей ризик підкреслює важливість тестування планів страховиків депозитів на випадок непередбачених обставин і необхідність подальшого дослідження причин волатильності депозитних потоків. 	<ul style="list-style-type: none"> Тенденція до більшої участі страховиків депозитів у врегулюванні неплатоспроможності. Мандат страховика депозитів повинен бути чітко визначеним, підкріпленим достатніми повноваженнями та ресурсами, а також адекватним структурним характеристиками і добре координуватися з іншими учасниками мережі безпеки.

Рисунок 1. Глобальні виклики для систем страхування депозитів

Джерело: складено автором.

Українська система страхування депозитів також стикається з цими викликами, які визначатимуть напрями її розвитку в контексті зміцнення резилентності (стійкості). Своєчасна адаптація до змін макрофінансового середовища та впровадження ефективних механізмів управління ризиками є ключовими умовами для збереження стабільності системи гарантування вкладів у довгостроковій перспективі.

Як зазначено у Звіті про діяльність Ради з фінансової стабільності, у багатьох юрисдикціях (FSB, FPC, FSOC, FSR) «на порядку денному залишається питання наслідків зміни клімату для фінансової стабільності. Особливу увагу приділено організації збору співставної, деталізованої та надійної інформації про вплив кліматичних змін на економіку та фінансову систему» [13, с. 9]. Крім того, у Звіті наголо-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

шено на триваючих дискусіях щодо наслідків пандемії COVID-19, зокрема через ефект локдаунів у Китаї та довгостроковий вплив пандемії на державний борг, який у багатьох країнах зріс і став менш стійким [13, с. 9].

Кризові події в умовах швидко мінливого макроекономічного середовища актуалізували низку питань, які мають фундаментальне значення для системи страхування депозитів. Серед них:

- належне покриття та механізми фінансування систем страхування депозитів;
- взаємодія з пруденційним регулюванням і наглядом;
- управління банківськими кризами та політика врегулювання;
- вплив соціальних мереж і новітніх технологій на швидкість зняття коштів із банківських рахунків.

В Україні є проблема недооцінки ролі Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) у врегулюванні кризових ситуацій у банківському секторі. Причиною цього є хибне уявлення про цілі системи страхування вкладів.

У Стратегії розвитку ФГВФО визначено, що основною метою Фонду є захист прав та інтересів вкладників, зміцнення довіри до банківської системи України, сприяння залученню коштів до банківської системи, а також забезпечення належної процедури виведення з ринку неплатоспроможних банків та їх ліквідації. Водночас у більшості країн світу ключовою метою державної політики у сфері страхування депозитів є не лише захист вкладників, а й забезпечення фінансової стабільності.

На відміну від міжнародної практики, стратегія ФГВФО орієнтована переважно на захист фізичних осіб-вкладників, ігноруючи інших учасників ринку та не охоплюючи ширший контекст системної фінансової стабільності.

Таким чином, українська модель страхування депозитів потребує перегляду та узгодження з міжнародними стандартами, що дозволить підвищити стійкість банківського сектору до кризових явищ та сприятиме фінансовій стабільності держави.

На наш погляд, широке коло стратегічних викликів, що постають перед вітчизняною системою страхування депозитів можна згрупувати у чотири блоки (рис. 2).

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Рисунок 2. Стратегічні виклики розвитку системи гарантування вкладів

Джерело: складено автором.

Зупинимося коротко на цих стратегічних викликах.

По-перше, це *оптимізація дизайну (механізму) страхування депозитів*. Однією з ключових проблем є пошук оптимального дизайну системи страхування депозитів, який враховує міжнародний досвід та виклики сучасності.

Банківські кризи виявили ризики незастрахованих депозитів для фінансової стабільності, що спричинило дискусії про:

- адекватність рівня страхового покриття;
- фінансування та механізми страхових фондів підтримки застрахованих депозитів;
- можливість безперервного доступу швидкого доступу до депозитів у кризових ситуаціях;
- забезпечення швидкого відшкодування за рахунок використання технологічних інновацій.

Системи страхування депозитів (ССД) у глобальному контексті відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності банківської системи, запобігаючи паніці вкладників у разі фінансових криз. Згідно з опитуванням IADI, ССД покривають у середньому близько 41 % вартості прийнятних депозитів, що означає, що 59 % залишаються незахищеними.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

У країнах G7 частка застрахованих депозитів за останні вісім років знизилася з 77 до 70 %, тоді як у світі цей показник скоротився з 50% до 41%. Водночас ці зміни не є статистично значущими. У юрисдикціях G20 спостерігається щорічне зниження коефіцієнтів покриття на один процентний пункт, досягнувши 56% у 2022 році, що має статистично значущий характер. Така тенденція частково пояснюється зростанням депозитних залишків після COVID-19 та стабільним номінальним рівнем гарантій у більшості країн [14].

Українська система гарантування вкладів суттєво еволюціонує, забезпечуючи 99,5 % покриття за кількістю вкладників, проте лише 53,87 % за обсягом депозитів у межах гарантованої суми 600 тис. грн.

Розподіл депозитів за розміром демонструє, що (табл. 1):

- 57,80 % вкладників мають депозити від 10 до 200 тис. грн, що свідчить про популярність малих і середніх вкладів серед населення;
- 46,10 % загальної суми депозитів припадає на вклади понад 600 тис. грн, що підкреслює високу концентрацію коштів у великих депозитах;
- середній розмір депозиту в Україні становить 18 242,60 грн, що вказує на невисокий рівень заощаджень у населення.

Таблиця 1

Розподіл гарантованих та негарантованих депозитів у банківській системі України станом на 01.01.2024 р.

Розмір вкладу, грн	Кількість вкладників		Сума вкладів		Середній розмір вкладів грн
	осіб	%	млн грн	%	
до 10 грн	27390939	40,50	27,14	0,00	1
від 10 до 200 000 грн	39146396	57,80	390177,48	31,60	9967,10
від 200 000 до 600 000 грн	840604	1,20	275 001,95	22,30	327148
понад 600 000 грн	309761	0,50	569 594,28	46,10	1838 818,60
Всього:	67687700	100,00	1234800,85	100,00	18 242,60

Джерело: звіт ФГВФО [15].

Попри те, що система гарантування вкладів в Україні успішно пододала дві великі фінансові кризи, вона все ще не відповідає європейським стандартам, що зумовлює необхідність її подальшої модернізації.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

У більшості європейських країн діапазон покриття значно вищий. Наприклад, у Німеччині застраховані депозити охоплюють суми до 100 000 євро, що суттєво перевищує український поріг. Підвищення межі гарантій в Україні може сприяти зміцненню довіри вкладників і посиленню стійкості фінансової системи до криз.

Для України важливим завданням є поетапне збільшення гарантованої суми, що сприятиме зміцненню довіри вкладників до банківської системи; підвищенню фінансової стійкості до можливих криз та оптимізації регуляторних підходів відповідно до вимог ЄС.

Крім того, слід розглянути альтернативні інструменти підвищення ефективності системи гарантування вкладів, зокрема:

- розробка стратегій збалансованого розширення та збільшення порогу гарантій, які мінімізують ризики фінансової стабільності;
- інтегрувати технологічні інновації, наприклад, використання блокчейну для реєстрів депозитів, що дозволить пришвидшити виплати та забезпечити прозорість;
- балансувати інтереси вкладників і фінансової стабільності, уникаючи надмірного морального ризику;
- підвищення рівня диверсифікації джерел фінансування Фонду гарантування вкладів.

Таким чином, вдосконалення системи гарантування вкладів відповідно до європейських стандартів дозволить зміцнити стабільність фінансового сектору України, сприяючи підвищенню рівня захисту вкладників та адаптації до глобальних викликів.

По-друге, *забезпечення фінансової стабільності та врегулювання неплатоспроможності банків*. Вище ми вже акцентували увагу на необхідності визнання цілю діяльності ФГВФО забезпечення фінансової стабільності, на чому наполягає вітчизняна дослідниця Степанець В. [8, 11]. Також підтримуємо позицію автора, щодо того що механізми врегулювання неплатоспроможності повинні бути чітко узгоджені із системою страхування депозитів [10]. Наприклад, створення перехідного банку або механізму продажу активів може знизити витрати на ліквідацію банків та забезпечити безперервність доступу вкладників до коштів [9].

Вважаємо, що для вирішення зазначених проблем доцільно:

- ✓ запровадити оцінку вибору оптимальних інструментів врегулювання з урахуванням системної важливості банків;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

✓ підвищити фінансові ресурси ФГВФО за рахунок нових інструментів інвестування.

Ефективне функціонування механізмів страхування депозитів та врегулювання неплатоспроможності банків є ключовим фактором підтримки фінансової стабільності та захисту прав вкладників. Взаємодія між цими елементами повинна бути скоординованою з метою мінімізації витрат на врегулювання, забезпечення безперебійного доступу вкладників до їхніх коштів та недопущення системних ризиків для банківського сектору.

Згідно з Основними принципами Міжнародної асоціації страховиків депозитів (IADI), поняття "врегулювання" охоплює комплекс заходів, спрямованих на виведення з ринку фінансово неспроможних банків. Зокрема, воно включає:

- ліквідацію установи та виплату компенсацій вкладникам;
- передачу або продаж активів і зобов'язань неплатоспроможного банку;
- створення перехідного банку (bridge bank) для тимчасового управління активами та операціями проблемного банку;
- списання боргових зобов'язань або їх конвертацію в капітал (bail-in механізм);
- застосування процедур банкрутства до окремих підрозділів фінансової установи, що перебуває у процесі врегулювання.

Враховуючи важливість цих механізмів, необхідно провести поглиблений аналіз взаємодії страхування депозитів із врегулюванням неплатоспроможності банків. Особливу увагу слід приділити таким аспектам.

1. Використання інструментів врегулювання. Оцінка заходів, які забезпечують безперервність критично важливих банківських операцій і гарантований доступ вкладників до їхніх коштів, має першочергове значення для підтримки довіри до фінансової системи.

2. Механізми поглинання збитків. Зокрема, аналіз ролі довгострокового субординованого боргу як інструменту рекапіталізації банків та поглинання збитків у контексті його впливу на зменшення фінансового навантаження на Фонд гарантування вкладів щодо вартості врегулювання неплатоспроможності для Фонду.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

3. Функції страхувальника депозитів у врегулюванні неплатоспроможності банків. Окремого дослідження потребує оцінка участі Фонду у двох сценаріях: коли він виконує функції органу врегулювання або коли він лише бере участь лише у фінансуванні заходів із ліквідації та реструктуризації банку.

Результати такого аналізу дозволять оптимізувати механізми взаємодії між страхуванням депозитів і врегулюванням неплатоспроможності. Це сприятиме підвищенню стійкості ФГВФО, забезпеченню захисту вкладників і зменшенню витрат, пов'язаних із ліквідацією нежиттєздатних фінансових установ.

По-третє, *посилення інституційної спроможності Фонду гарантування вкладів як складової системи фінансової безпеки країни*. В сучасних умовах актуальним залишається пошук оптимальної моделі фінансової безпеки, яка забезпечувала б ефективну взаємодію між усіма її елементами. До таких елементів належать пруденційне регулювання та нагляд, механізми врегулювання неплатоспроможності, дизайн страхування вкладів, а також реалізація функції кредитора останньої інстанції. Поглиблений аналіз у цій сфері має зосередитися на розробці цілісного підходу, що забезпечуватиме ефективну координацію між регуляторними органами у визначенні та реалізації стратегії врегулювання банківської неплатоспроможності.

Зокрема, необхідно оцінити системну важливість банківських установ, визначити найбільш ефективні інструменти кризового втручання, а також обґрунтувати доцільність застосування різних механізмів врегулювання (наприклад, забезпечення безперервності діяльності банку чи його ліквідація з виплатою гарантованих депозитів).

Для української системи страхування вкладів цей виклик є особливо актуальним, оскільки ефективність її функціонування безпосередньо залежить від скоординованої взаємодії між Національним банком України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Оптимізація цієї взаємодії сприятиме підвищенню стійкості фінансової системи, зниженню ризиків для вкладників та мінімізації негативних наслідків банківських криз.

З огляду на сучасні соціально-економічні, політичні, воєнні виклики та мінливу динаміку фінансових ринків, формування та розвиток ефективної системи фінансової безпеки є не лише доцільним, а й

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

необхідним кроком для забезпечення фінансової стабільності та захисту вкладників. Підтримка стійкості банківської системи у змінному середовищі можлива лише за умови чіткої та злагодженої взаємодії всіх її ключових елементів системи фінансової безпеки.

Основні компоненти системи фінансової безпеки, які забезпечують стабільність банківського сектору та захист інтересів вкладників, включають:

- *ефективне пруденційне регулювання та орган нагляду*, що встановлює вимоги до капіталу, ліквідності та процентних ризиків банків;
- *дієвий режим нагляду з повноваженнями щодо своєчасного, раннього втручання у разі виявлення загроз для фінансової стійкості банку чи стабільності системи*;
- *ефективну систему страхування депозитів*, яка гарантує захист коштів вкладників у разі банкрутства фінансових установ;
- *ефективний та дієвий механізм врегулювання неплатоспроможності банків*, що включає спеціальний орган для контролю та координації цього процесу;
- *функцію кредитора останньої інстанції*, яка забезпечує ліквідність банків у критичних ситуаціях.
- *механізм державної підтримки ліквідності*, що може реалізовуватися через Міністерство фінансів або інші уповноважені органи.

Ефективне функціонування цих ключових компонентів регулюється міжнародними стандартами, зокрема Основними принципами IADI, Базельськими принципами ефективного банківського нагляду та Ключовими ознаками ефективних режимів врегулювання неплатоспроможності фінансових установ, розробленими Радою з фінансової стабільності.

Однією з критичних проблем, що впливає на фінансову стабільність України, є недостатня взаємодія між системою гарантування вкладів та іншими елементами фінансової безпеки. Відсутність належної координації між фінансовими установами може посилювати ризики для економіки, збільшувати вразливість вкладників та знижувати ефективність механізмів кризового врегулювання.

Для мінімізації потенційних загроз необхідно забезпечити тісну співпрацю між системою гарантування вкладів, регуляторами фінансового сектору та іншими інституціями. Посилення координації сприятиме запобіганню фінансовим кризам, підвищенню довіри вкладників та зміцненню стійкості банківської системи.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Система гарантування вкладів в Україні має ряд структурних недоліків, які ускладнюють її ефективне функціонування. Погоджуючись із позицією Н. Я. Юрків, слід зазначити, що чинний порядок і мета діяльності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) не передбачає гарантування всіх категорій депозитів та не забезпечує підтримку вкладників поза визначеними межами. Водночас у більшості країн світу основною метою систем гарантування вкладів є уникнення системних фінансових криз, тобто забезпечення стійкості фінансової системи держави, а лише у другу чергу - захист вкладників [12, с. 13].

Березневі банківські потрясіння 2023 року стали найбільшим проявом системного стресу з часів глобальної фінансової кризи 2008 року. Хвиля банкрутств банків, спричинена сукупністю різних факторів, призвела до масштабної кризи довіри до банків і фінансових ринків у світі. Це змусило національних і міжнародних регуляторів аналізувати причини та наслідки, щоб підвищити ефективність механізмів фінансової стабільності.

Одна з ключових проблем української системи гарантування вкладів – її низький рівень інтеграції з іншими механізмами забезпечення фінансової стабільності, особливо з банківським наглядом. Відсутність належної координації між цими інституціями спричиняє розбалансованість механізмів контролю, що ускладнює ідентифікацію фінансових проблем банків на ранніх стадіях та створює ризики для своєчасного реагування.

Додатковим викликом є обмеженість у власних фінансових ресурсів ФГВФО та недостатність інструментів для їх ефективного використання. На даний момент Фонд має право інвестувати кошти виключно в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), проте цей інструмент має обмежений потенціал через нестачу вільних ресурсів. Така ситуація актуалізує необхідність пошуку нових підходів до поповнення ресурсів ФГВФО, що забезпечило б його стабільність, ефективність та здатність виконувати свої функції у довгостроковій перспективі.

Рекомендації для покращення системи гарантування вкладів в Україні:

1) посилення інтеграції ФГВФО з банківським наглядом для своєчасного виявлення ризиків і проблем у банківській системі;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

2) розширення інвестиційного інструментарію ФГВФО для забезпечення більшої дохідності та диверсифікації активів;

3) розробка нових механізмів фінансування, зокрема через співпрацю з міжнародними фінансовими організаціями або впровадження внесків від великих корпоративних вкладників;

4) удосконалення законодавчої бази, що дозволить ефективніше інтегрувати ФГВФО у систему забезпечення фінансової стабільності та підвищити його здатність реагувати на системні ризики.

Оптимізація роботи ФГВФО сприятиме підвищенню довіри вкладників, стабільності фінансової системи та здатності країни ефективно долати кризові ситуації у банківському секторі.

Одним із можливих шляхів поповнення резервів ФГВФО є *збільшення розміру обов'язкових платежів від банків-учасників*. Однак такий крок може мати як позитивні, так і негативні наслідки:

✓ перевагою є те, що додаткові фінансові ресурси дозволять Фонду розширити страховий захист вкладників та зміцнити стійкість банківської системи;

✓ серед ризиків, наприклад, те що збільшення ставки, або, фактично «податкового» навантаження на банки може знизити їх прибутковість та стимулювати підвищення вартості банківських послуг для клієнтів.

Як варіант можна розглянути запровадження спеціального внеску банку за на випадок ймовірних системних ризиків.

Також можливим варіантом є розширення кола учасників Фонду, що дозволить залучити нові ресурси. Проте такий підхід потребує ретельного контролю та регулювання, щоб уникнути додаткових ризиків для фінансової стабільності країни.

Отже, для забезпечення ефективності системи гарантування вкладів необхідно комплексно переглянути її стратегічні пріоритети, удосконалити взаємодію з іншими фінансовими інститутами та запровадити нові механізми фінансування, які відповідатимуть сучасним викликам та міжнародним стандартам.

По-четверте, це *виклики пов'язані з розвитком та використанням фінансових технологій ("фінтех")*. Розвиток фінансових технологій суттєво трансформує банківський сектор, створюючи як нові можливості, так і виклики для систем страхування вкладів. Аналіз впливу

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

цифрових фінансових інновацій на поведінку клієнтів і способи надання банківських послуг має вирішальне значення для адаптації цих систем до сучасних реалій.

Зауважимо, що фінансові технології впливають на систему страхування депозитів через низку каналів:

✓ трансформація платіжних систем, що сприяє появі нових фінансових інструментів, таких як мобільні платформи та цифрові гаманці, які змінюють роль традиційних депозитів і платіжних операцій. Це ставить під питання поточні моделі страхування вкладів;

✓ впровадження інноваційних технологій, наприклад, моніторинг соціальних мереж може полегшити раннє реагування на потрясіння, що може запобігти паніці серед вкладників;

✓ поява нових фінансових активів таких як, стейблкоїни та цифрові валюти центральних банків (CBDC), змінює механізми зберігання коштів, прискорює зняття вкладів і створює додаткові виклики для бізнес-моделей банків.

Крім того, сучасний світ стикається з дедалі більшою кількістю кібератак і фінансових злочинів, що робить захист фінансових даних і систем однією з ключових задач. Європейські стандарти вимагають, щоб депозитні системи забезпечували ефективні заходи кібербезпеки, включаючи створення централізованих систем моніторингу кібератак та впровадження протоколів швидкого реагування на порушення безпеки.

Дослідження впливу цифрових інновацій на поведінку клієнтів та моделі надання банківських послуг є ключовим для оцінки їхніх наслідків для систем гарантування вкладів. Фінансові технології (FinTech) впливають на діяльність страховиків депозитів через різноманітні прямі та непрямі механізми, що можуть трансформувати основи функціонування банківського сектору, включаючи платіжні системи та традиційну роль депозитів. Зокрема, цифрові розробки охоплюють: 1) використання аналітики соціальних мереж для раннього виявлення фінансових потрясінь та своєчасного реагування; 2) оптимізація комунікаційних стратегій страховиків депозитів з метою підвищення довіри вкладників; 3) впровадження освітніх програм і заходів для підвищення фінансової грамотності населення та інформування про механізми захисту депозитів.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Таким чином, цифрові технології формують нові виклики та можливості для систем страхування вкладів, потребуючи адаптації до змін у фінансовій екосистемі.

Для забезпечення стійкості системи страхування депозитів у контексті цифрових інновацій необхідно:

- ✓ розробити нові нормативні акти, які враховують вплив фінтеху на традиційний банківський сектор;
- ✓ інтегрувати технології моніторингу ризиків у системи страхування депозитів;
- ✓ сприяти адаптації банків до нових бізнес-моделей, забезпечуючи при цьому збереження довіри вкладників.

Розвиток фінансових технологій є як викликом, так і можливістю для страховиків депозитів. Адаптація до цих змін та забезпечення ефективної взаємодії із цифровими технологіями сприятимуть стабільності фінансової системи загалом.

Правове та регуляторне середовище системи страхування депозитів України потребує гармонізації зі стандартами Європейського Союзу. Це передбачає приведення національних законодавчих та нормативних актів у відповідність до чинних європейських норм і директив. Відповідність правових норм європейським директивам сприятиме усуненню юридичних колізій, підвищенню ефективності співпраці з європейськими фінансовими інституціями, а також забезпечить стабільність і прозорість фінансового сектору України, зміцнюючи його інтеграцію у міжнародну фінансову систему.

Висновки та пропозиції. Сучасні виклики, зокрема пандемія COVID-19, війна в Україні та стрімка цифровізація фінансового сектору, суттєво вплинули на банківську систему та механізми гарантування вкладів. Чинна модель Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО) переважно орієнтована на захист фізичних осіб-вкладників, тоді як міжнародна практика передбачає ширшу роль таких фондів у забезпеченні фінансової стабільності. Водночас зростання впливу FinTech-рішень і цифрових фінансових операцій вимагає адаптації механізмів страхування депозитів та кризового управління.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Українська система страхування депозитів має відповідати новим викликам, що потребує вдосконалення її механізмів. Серед ключових напрямів реформування — збільшення страхового покриття, розвиток механізмів врегулювання неплатоспроможності банків, інтеграція сучасних фінансових технологій та посилення координації між ФГВФО й іншими регуляторами. Особливу увагу слід приділити адаптації системи до швидкості цифрових транзакцій, що потребує модернізації процедур нагляду та управління ризиками.

Подальший розвиток гарантування вкладів має базуватися на гармонізації регуляторної політики з європейськими стандартами, удосконаленні управління ліквідністю та розширенні фінансових ресурсів ФГВФО. Важливим завданням залишається розширення інструментів фінансування Фонду, що дозволить забезпечити його стійкість у кризових ситуаціях.

Таким чином, ефективне реформування ФГВФО передбачає інтеграцію цифрових технологій, адаптацію регуляторних механізмів до міжнародних стандартів і розширення функціоналу системи страхування вкладів. Це сприятиме стабільності банківського сектору, підвищенню довіри вкладників та ефективності антикризового управління.

Список використаних джерел

1. Demirgüç-Kunt Asli. Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? An Empirical Investigation / Demirgüç-Kunt Asli, Enrica Detragiache // *Journal of Monetary Economics*. – 2002. – № 49(7). – Pp. 1373–1406. DOI: 10.2139/ssrn.879307.
2. Demirgüç-Kunt Asli. Market Discipline and Deposit Insurance Design / Demirgüç-Kunt Asli, Harry Huizinga // *Journal of Monetary Economics*. – 2004. – Vol. 51(2).
3. Kane Edward J. Deposit Insurance Around the Globe: Where Does it Work? (September 2001) [Electronic resource] / Kane Edward J., Demirgüç-Kunt Asli // NBER Working Paper. – No. w8493. <https://ssrn.com/abstract=285613>.
4. Joachim Eule. Protecting depositors and saving money [Electronic resource] / Joachim Eule, Wiegert Kastelein, Edoardo Sala // *Occasional Paper Series. ECB*. – 2022. – No. 308. – 25 p. – Accessed mode: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op308~9f3b17784f.en.pdf>.
5. Randall S. Kroszner. Banking crises, financial dependence, and growth/ Randall S. Kroszner, Luc Laeven, Daniela Klingebiel // *Journal of Financial Economics*. – 2007. – Vol. 84, Issue 1. – Pp. 187-228. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2006.05.001>.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

6. Danylenko A. Evolving Ukraine's Deposit Guarantee System Towards Global Standards: A Macroprudential Perspective / A. Danylenko // *Visnyk of the National Bank of Ukraine*. – 2017. – No. 242. – Pp. 4-27. DOI: <https://doi.org/10.26531/vnbu2017.242.030>.

7. Кравчук А. В. Концептуальний підхід до декомпозиції системи страхування вкладів [Електронний ресурс] / А. В. Кравчук, М. В. Дубина, О. В. Вільховик // *Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки»*. – 2013. – № 2(66). – С. 218–224 – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2013_2_34.

8. Степанець В. С. Оцінка ефективності виведення банків з ринку в Україні / В. С. Степанець, І. В. Краснова // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2023. – № 4(320). – С. 318-326. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-47>.

9. Степанець В. С. Способи врегулювання неплатоспроможності банків в Україні / В. С. Степанець, І. В. Краснова // *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. – 2023. – № 6(324). – С. 95-102. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-15>.

10. Степанець В. С. Інституційна спроможність фонду гарантування вкладів щодо виведення банків з ринку [Електронний ресурс] / В. С. Степанець // *Сучасні проблеми економіки та фінансів : Міжнародна науково-практична конференція. м. Київ, 30 жовтня 2018 р. – Київ : КНЕУ, 2018. – С. 197-199 – Режим доступу: <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/31881>*.

11. Краснова І. В. Євроінтеграційні імперативи врегулювання неплатоспроможності банків в Україні / І. В. Краснова, В. С. Степанець // *Бізнес Інформ*. – 2023. – № 8. – С. 217–228. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-217-228>.

12. Юрків Н. Я. Щодо наближення банківського законодавства України в системі гарантування вкладів до вимог Європейського Союзу [Електронний ресурс] / Н. Я. Юрків // *Національний інститут аналітичних досліджень. Аналітична записка. Серія «Економіка»*. – 2019. – № 6. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf>.

13. Звіт про діяльність Ради з фінансової стабільності (серпень 2021 – липень 2022) [Електронний ресурс]. – Київ, 2022. – 13 с. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSB_Report%202021-2022.pdf?v=4.

14. IADI Deposit Insurance Surveys [Electronic resource]. – Accessed mode: <https://www.iadi.org/en/research/data-warehouse/deposit-insurance-surveys/>.

15. Річний звіт про діяльність ФГВФО. 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.fg.gov.ua/storage/files/zvit-pro-diyalnist-fondu-za-2022-ua-final.pdf>.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ**References**

1. Demirgüç-Kunt, Asli, & Enrica Detragiache. (2002). Does Deposit Insurance Increase Banking System Stability? An Empirical Investigation. *Journal of Monetary Economics*, 49(7), 1373–1406. DOI: 10.2139/ssrn.879307.
2. Demirgüç-Kunt, Asli, & Harry Huizinga. (2004). Market Discipline and Deposit Insurance Design. *Journal of Monetary Economics* 51(2).
3. Kane, Edward J., & Demirgüç-Kunt, Asli, Deposit Insurance Around the Globe: Where Does it Work? (September 2001). *NBER Working Paper* No. w8493. <https://ssrn.com/abstract=285613>.
4. Joachim Eule, Wieger Kastelein, Edoardo Sala. (2022). Protecting depositors and saving money. *Occasional Paper Series*. ECB. No. 308. <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op308~9f3b17784f.en.pdf>.
5. Randall, S. Kroszner, Luc Laeven, Daniela Klingebiel (2007). Banking crises, financial dependence, and growth. *Journal of Financial Economics*, 84(1), 187-228 <https://doi.org/10.1016/j.jfineco.2006.05.001>.
6. Danylenko, A. (2017) Evolving Ukraine's Deposit Guarantee System Towards Global Standards: A Macroprudential Perspective. *Visnyk of the National Bank of Ukraine*, 242, 4-27. <https://doi.org/10.26531/vnbu2017.242.030>.
7. Dubyna, M.V., Kravchuk, A.V., & Vilkhovyyk, O. V. (2013). Kontseptualnyi pidkhid do dekompozytsii systemy strakhuvannia vkladiv [A conceptual approach to the decomposition of the deposit insurance system]. *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Seriia «Ekonomichni nauky» – Bulletin of Chernihiv State Technological University. Series “Economic Sciences”*, 2(66), 218-224. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vcndtue_2013_2_34.
8. Stepanets, V.S., & Krasnova I.V. (2023). Assessment of the efficiency of bank withdrawal from the market in Ukraine [Evaluation of the effectiveness of bank withdrawal from the market in Ukraine]. *Herald of Khmelnytsky National University. Economic Sciences - Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, (4(320)), 318-326. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-320-4-47>.
9. Stepanets, V.S., Krasnova, I.V. (2023). Sposoby vrehuliuвання neplatospromozhnosti bankiv v Ukraini. [Ways to resolve bank insolvency in Ukraine]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky – Bulletin of Khmelnytsky National University. Economic Sciences*, (6(324)), 95-102. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-324-6-15>.
10. Stepanets, V.S. (2018). Instytutsiina spromozhnist fondu harantuvannia vkladiv shchodo vyvedennia bankiv z rynku. [Institutional capacity of the Deposit Guarantee Fund to withdraw banks from the market]. *Suchasni problemy ekonomiky ta finansiv: Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia – Contemporary Problems of Economics and Finance: International Scientific and Practical Conference* (pp. 197-199). KNEU. <https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/31881>.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

11. Krasnova, I.V., Stepanets, V.S. (2023). Yevrointehratsiini imperatyvy vrehuliuvannya neplatospromozhnosti bankiv v Ukraini [European integration imperatives of bank insolvency resolution in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, (8), 217–228. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-217-228>.

12. Yurkiv, N.Ya. (2019). Shchodo nablyzhennia bankivskoho zakonodavstva Ukrainy v systemi harantuvannya vkladiv do vymoh Yevropeiskoho Soiuzu. [On the approximation of the banking legislation of Ukraine in the deposit guarantee system to the requirements of the European Union] *Natsionalnyi instytut analitychnykh doslidzhen. Analitychna zapyska. Serii «Ekonomika» – National Institute for Analytical Studies. Analytical note. Series “Economics”*, (6). <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-11/analit-yurkiv-economics-6-2019-2.pdf>.

13. Zvit pro diialnist Rady z finansovoi stabilnosti (serpen 2021 – lypen 2022). (2022) [Report on the activities of the Financial Stability Council (August 2021 - July 2022)]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/FSB_Report%202021-2022.pdf?v=4.

14. IADI. (n.d.). Deposit Insurance Surveys. <https://www.iadi.org/en/research/data-warehouse/deposit-insurance-surveys>.

15. Richnyi zvit pro diialnist FHVFO [Annual report on the activities of the DGF]. (2022). <https://www.fg.gov.ua/storage/files/zvit-pro-diyalnist-fondu-za-2022-ua-final.pdf>.

Отримано 29.08.2024

UDC 336.774

JEL Classification: G21; F21

Lidiia Taranenko

Doctoral Student at the Department of Banking and Insurance Department,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman (Kyiv, Ukraine)

E-mail: taranenko2304@gmail.com. **ORCID:** <https://orcid.org/0000-0002-4254-2700>

DEPOSIT GUARANTEE SYSTEM IN UKRAINE: CURRENT CHALLENGES, STRATEGIC PRIORITIES AND DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

Abstract. *The article examines the current challenges faced by the deposit guarantee system in Ukraine and identifies strategic priorities for its development. Particular attention is paid to the study of the strategic priorities of the Deposit Guarantee Fund (DGF), its financial stability and compliance with European standards. The author identifies global challenges for deposit insurers, including climate change, the effects of Covid-19, and the changing role of deposit insurers in resolving the crisis. The author considers the key aspects of the financial security system that directly affect deposit insurance, in particular: bank insolvency resolution; the role of the Deposit Guarantee Fund in ensuring financial stability; and the interaction of the deposit insurance system with other elements of financial security.*

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

The article highlights the key aspects of the deposit insurance system, including optimization of its design, improvement of mechanisms for resolving bank insolvency, and ensuring close coordination between the elements of financial security. The author emphasizes the importance of technological innovations, such as blockchain, social media monitoring, and the development of digital currencies by central banks, which facilitate rapid response to financial challenges and increase confidence in the banking system. The author identifies the channels of fintech influence on deposit insurers. Proposals are made to address the identified problems.

Special attention is paid to the financial and organizational problems of the DGF. The current problems in the DGF's activities are analyzed, in particular, limited financial resources, insufficient investment opportunities, lack of sufficient interaction with other regulators, and the need to expand insurance coverage to a level that meets European standards. Specific recommendations for improving the efficiency of the deposit guarantee system are proposed. The results of the study are aimed at improving the DGF's activities, enhancing the resilience of Ukraine's banking system, and strengthening its integration into the international financial community.

Keywords: deposits; insurance system; global challenges; digitalization; financial security; resolution; bank failure; insurance mechanisms; insurance mechanisms.

Fig. 2. Table: 1. References: 15.

Бібліографічний опис для цитування:

Тараненко Л. Ю. Система гарантування вкладів в Україні: сучасні виклики, стратегічні пріоритети та напрями розвитку. *Науковий вісник Полісся*. 2024. № 2(29). С. 511-530.